

Józef Krzywda, *Prymat papieski i Kolegium Biskupów w świetle nauki Vaticanum I i II*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie 2008, ss. 320.

Biskup Rzymu, jako sukcesor Apostoła Piotra, i Kolegium Biskupów, jako sukcesor Kolegium Apostołów, stanowią konstytutywne instytucje Kościoła powszechnego. Jednakże dowolna interpretacja tych instytucji w ciągu wieków była przedmiotem sporów teologicznych a nawet tragicznych podziałów Kościoła Chrystusowego – najpierw na Kościół zachodni i Kościół wschodni, czyli prawosławny, a następnie podziału Kościoła zachodniego na Kościół łaciński i liczne Kościoły protestanckie. Uroczyste uwieńczenie rozwoju prawdy o prymacie i nieomyślności Biskupa Rzymu w świadomości Kościoła katolickiego nastąpiło na Soborze Watykańskim I w konstytucji dogmatycznej *Pastor aeternus*, zaś prawdy o Kolegium Biskupów i zasadach relacji między Biskupem Rzymu i Kolegium Biskupów – na Soborze Watykańskim II w konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*. Współcześnie problematyka ta stanowi przedmiot dialogu ekumenicznego. Dlatego z zainteresowaniem należy powitać poświęconą tej problematyce monografię autorstwa dobrze znanego z wielu publikacji teologa i kanonisty ks. prof. Józefa Krzywdy.

Całość recenzowanej rozprawy obejmuje: wstęp, dziewięć rozdziałów zasadniczej treści, zakończenie, streszczenie w języku włoskim, wykaz skrótów i bibliografię. Tego rodzaju konstrukcja rozprawy nie budzi jakichkolwiek zastrzeżeń.

We wstępie Autor informuje czytelników o swych zamierzeniach badawczych i związanej z nimi konstrukcji rozprawy, ujętej z punktu widzenia teologicznego. Jednakże wydaje się, że czytelnik interesujący się tą problematyką z punktu widzenia prawa kanonicznego, byłby w pełni usatysfakcjonowany, gdyby Autor zaznaczył, iż zamierza uwzględnić także aspekt dogmatyczno-prawny.

Przyjmując kryterium historyczne, jako podstawę systematyzacji omawianych zagadnień, nasz Autor podzielił swą rozprawę na dziewięć rozdziałów, których treść dotyczy następujących zagadnień.

Rozdział I dotyczy „Procesu formowania się autorytetu prymatu w Kościele pierwszego tysiąclecia”. Problematyka ta została opracowana na podstawie analizy: najpierw tekstów biblijnych, czyli świadectw Apostołów zawartych w Ewangeliach i Listach apostoelskich, a następnie pism pierwszych pisarzy kościelnych i Ojców Kościoła; interwencji papieży na synodach i soborach powszechnych, podejmowanych

w związku z błędnymi tendencjami teologicznymi, a także ingerencjami cesarzy chrześcijańskich w życie Kościoła (cezaropapizm). Sądzę, że w tym kontekście należało uwzględnić także „formułę papieża Gelazego I” (492-496), w której zostały wyłożone podstawowe założenia chrześcijańskiego dualizmu religijno-politycznego w związku z przypisywaniem sobie przez cesarza władzy nad Kościołem.

W rozdziale II – zatytułowanym „Znaczący etap rozwoju teologii prymatu od V do X wieku” – Autor ukazuje istotny postęp w rozwoju świadomości Kościoła, dotyczący: najwyższej władzy Biskupa Rzymu, występującego pod nazwą „Stolica Apostolska”, relacji między Biskupem Rzymu a biskupami oraz między papieżem a władzami państw.

W rozdziale III – zatytułowanym „Prymat a zagadnienie kolegalności w drugim tysiącleciu – do Soboru Watykańskiego I” – Autor omówił kolejne etapy wzrostu i kryzysu autorytetu Biskupa Rzymu. Najpierw przedstawia wzrost autorytetu papieża w porządku duchowym i doczesnym w średniowiecznej społeczności chrześcijańskiej w okresie walki o inwestyturę, zainicjowanej przez papieża Grzegorza VII, zwanej „reformą gregoriańską”, kontynuowanej z sukcesem przez papieży Innocentego III i Innocentego IV, oraz na soborach powszechnych. Następnie Autor omówił: kryzys autorytetu papieża w okresie „niewoli awiniońskiej” i „wielkiej schizmy zachodniej”, podczas której paradoksalnie działania zmierzające do ratowania jedności Kościoła były podejmowane z inspiracji teologicznie błędnej teorii koncyliaryzmu; pomyślnie rozwiązanie kryzysu na Soborze w Konstancji; okres zagrożeń ze strony reformacji i reformy Kościoła zainicjowanej na Soborze Trydenckim oraz zagrożeń ze strony jurysdykcyjnalizmu.

Rozdział IV – „Prymat a władza biskupów w nauce Soboru Watykańskiego I” – zawiera analizę najpierw wypowiedzi uczestników dyskusji soborowych dotyczących natury najwyższej władzy jurysdykcyjnej papieża oraz atrybutu papieskiej nieomyłności w nauczaniu, a następnie deklaracji dogmatycznej zawartej w soborowej konstytucji dogmatycznej *Pastor aeternus*. Autor uwzględnił także zgłoszoną podczas obrad Soboru propozycję rozpatrzenia kwestii związanych z prymacjalną władzą papieża i władzą sprawowaną przez papieża kolegalnie z biskupami. Jednak okoliczności zewnętrzne, a zwłaszcza zajęcie Państwa Kościelnego przez wojsko włoskie, uniemożliwiły kontynuację obrad Soboru.

Następne trzy rozdziały poświęcone zostały ściśle problematyce władzy prymacjalnej Biskupa Rzymu i Kolegium Biskupów w świetle dokumentów Soboru Watykańskiego II i dokumentów posoborowych.

Rozdział VI – zatytułowany „Pierwsza faza przygotowań do Soboru Watykańskiego II. Antepreparatoria” – zawiera analizę propozycji dotyczących prymatu Biskupa Rzymu i kolegalności biskupów, przedłożonych przez biskupów poszczególnych części świata, uniwersytetów oraz kongregacje Kurii Rzymskiej.

W rozdziale VII – zatytułowanym „Pierwszy etap prac komisji i debat soborowych w sprawie ustroju hierarchicznego Kościoła. Praeparatoria” – Autor przedstawia analizę projektów dokumentów soborowych „De Ecclesia” na temat władzy biskupów i zarządu diecezjami, a następnie analizę definitywnej wersji fragmentu rozdziału III konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* oraz *Noty wyjaśniającej* do tego rozdziału, dotyczących: Kościoła pojmowanego jako *communio hierarchica*, w którym

istnieją dwa najwyższe podmioty władzy w Kościele – Biskup Rzymu i Kolegium Biskupów, oraz zasad dotyczących istniejących między nimi relacji.

W rozdziale VIII – zatytułowanym „Posoborowe wypowiedzi Magisterium Kościoła oraz normy Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. w sprawie prymatu i kolegialności” – Autor wnikliwie omawia problematykę relacji między Biskupem Rzymu i Kolegium Biskupów w świetle wypowiedzi uczestników Nadzwyczajnego Synodu Biskupów i posynodalnej adhortacji apostołskiej Jana Pawła II *Apostolos suos*. Jednakże stosunkowo skromnie, jak na kanonistę, nasz Autor zatrzymał się nad zapowiedzianą w tytule wykładnią norm Kodeksu Prawa Kanonicznego, w których nastąpiła transmisja doktryny soborowej na język prawa.

W ostatnim rozdziale – zatytułowanym „Szczególne formy kolegialnego wykonywania władzy w Kościele po Soborze Watykańskim II” – scharakteryzowane zostały następujące instytucje: Synod Biskupów, Kuria Rzymska i konferencje biskupów.

W krótkim zakończeniu Autor wskazał kierunek w rozwoju doktryny Kościoła katolickiego na temat zapowiedziany w tytule rozprawy, a zwłaszcza uwzględnił zasady zawarte w adhortacji apost. Jana Pawła II *Pastores gregis*.

Streszczenie w języku włoskim – „Il primato e il collegio dei vescovi alla luce dell'insegnamento del Vaticano I e II” – stanowi instrument, za pomocą którego autorzy nieznający języka polskiego będą mogli zainteresować się wynikami badań, zawartymi w omawianej rozprawie. Autor wskazał tu myśli przewodnie, zawarte w ostatnich rozdziałach swej rozprawy.

Podczas lektury omawianej rozprawy nasuwają się tylko nieliczne uwagi krytyczne, niemające istotnego wpływu na jej wysoką wartość naukową pod względem merytorycznym.

Reasumując powyższe przesłanki oceniające, stwierdzam, że rozprawa Józefa Krzywdy stanowi oryginalne opracowanie problematyki teologicznych przesłanek dotyczących prymatu Biskupa Rzymu oraz relacji między nim a Kolegium Biskupów w Kościele powszechnym, które w języku prawnym zostały utrwalone w kanonach Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Z uznaniem pragnę podkreślić, że wnikliwa analiza dokumentów dwóch kolejnych soborów watykańskich została poprzedzona obszernym omówieniem ich genezy w świadomości Kościoła we wcześniejszych epokach historycznych. Zawartość rozprawy znacznie wykracza więc poza ramy wytyczone w jej tytule.

Rozprawa ks. Józefa Krzywdy jest pierwszym w Polsce monograficznym opracowaniem całokształtu problematyki relacji między prymacjalną władzą Biskupa Rzymu i Kolegium Biskupów. Zarówno systematyzacja rozważanych zagadnień, jak i analiza wątków problemowych, osadzone są w bogatym materiale źródłowym oraz bogatej literaturze naukowej teologicznej i kanonistycznej, krajowej i zagranicznej. Rozważania zostały przedstawione w sposób klarowny. Sądzę, że publikacja ta może być interesująca i pożyteczna zarówno dla teologów, jak i dla prawników.

Józef Krukowski
Katedra Kościelnego Prawa Publicznego
i Konstytucyjnego KUL